

Жуковська А.Л. Необхідність впровадження рейтингу в контексті сучасної освіти / А.Л. Жуковська // Підготовка вчителя у контексті Європейського освітнього простору: збірник наукових праць / [ред. Левківський М.В.]. – Київ – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 96-102.

УДК 378: 371.261

А.Л. Жуковська,
аспірантка

(Житомирський державний університет)

Необхідність впровадження рейтингу в контексті сучасної освіти

У статті розкривається актуальність та необхідність впровадження сучасної системи оцінювання навчальних досягнень у практику навчання українських навчальних закладах у світлі вимог єдиного європейського освітнього простору

Одним із ключових чинників інтеграції України в європейський освітній простір є реалізація принципів гуманізації освіти, її демократизація, переорієнтація процесу навчання на розвиток творчої особистості. Для цього суттєво виявляти обдарованих дітей та студентів на всіх рівнях освіти, організовувати для них спеціальні форми навчальної діяльності, здійснювати диференціацію в навчанні. Відповідно до цього змінюються підходи в оцінюванні успішності як учнів, так і студентів, які мають орієнтуватись на позитивний результат, а не на ступені невдач. З огляду на те, що в кінцевому підсумку навчальна діяльність впливає на формування не просто якісних знань, умінь та навичок, а на становлення майбутнього професіонала відповідно до його спеціалізації, визначення рівня навчальних досягнень є особливо важливим.

Гострою проблемою сьогодення є недосконалість системи контролю та оцінювання в середніх та вищих навчальних закладах України. Контроль та оцінювання достатньо часто залишаються суб'єктивним, методи її реалізації — застарілими. Попри безумовні досягнення у нинішній системі освіти в ній існують певні недоліки, а саме: відсутність стимулів до якісної й систематичної роботи, низький рівень активності та самостійності, необ'єктивне оцінювання знань. Тому одним із важливих засобів підвищення об'єктивності навчального процесу є створення стимулюючої системи контролю навчальної роботи студентів. Отже, виникає необхідність впровадження системи контролю максимальної об'єктивності в оцінці успішності студентів, посиленні мотиваційного компонента та можливості вимірювання оцінки за допомогою якісних та кількісних показників. Впровадження сучасних методів контролю та оцінки у практику навчання українських навчальних закладах дозволило б зробити навчання ефективним та наблизити його до світових стандартів. Поліпшення системи оцінювання навчальної роботи студентів як важливого засобу управління процесом навчання підвищило б якість підготовки майбутніх професіоналів відповідно до їх спеціалізації.

Дослідження вітчизняних науковців з питань пошуку шляхів інтенсифікації навчально-виховного процесу та розробки нових педагогічних технологій (А.М. Алексюк, Д.С. Богданова, В.І. Бондар, С.У. Гончаренко, М.В. Гринькова, О.С. Зайцев, С.О. Заславська, Н.Я. Зоріна, Т.А. Ільїна, В.А. Козаков, О.В. Лавренко, В.І. Лозова, П.Г. Москаленко, Н.Г. Ничкало, В.Н. Нуждін, П.М. Олійник, О.О. Семрад, Ю.О. Устинюк, Т.І. Шамова, П.А. Юцявічене) показують, що однією з найбільш прогресивних є модульно-рейтингова технологія навчання. У педагогічній практиці проблема контролю знань студентів та учнів має широке наукове обґрунтування та високий ступінь дослідженості. Науковцями розглядається розробка теоретичних проблем контролю (Ю.К. Бабанський, І.С. Булах, Н.М. Буринська, М.Г. Дайрі, М.М. Жрецький, Т.А. Ільїна, В.А. Козаков, О.С. Котлярова, С.В. Майборода, Н.Д. Наумов, В.Н. Нуждін, І.Т. Огородніков, Л.П. Одерій, В.О. Онищук, В.Г. Розумовський, В.Л. Рісс, Н.Ф.Тализіна), умови модульного навчання (А.М. Алексюк, Ю.К. Бабанський, В.І. Бондар, М.А. Данілова, І.Л. Лернер, М.М. Скаткін, А.В. Фурман, П.А. Юцявічене), визначення рейтингу студентів (В.С. Аванесов, В.П. Беспалько, Н.Г. Дайрі, І.І. Кобиляцький, В.А. Козаков, Г.С. Костюк, В.І. Лозова, В.Н. Нуждін, П.М. Олійник, В.А. Семиченко), багатобальна шкала оцінювання знань (В.С. Аванесов, В.П. Беспалько, П.М. Величко, М.І. Єрецький, В.А. Козаков, В.В. Карпов, В.Н. Нуждін, В.В. Сагарда, В.А. Семиченко, О.О. Семрад), рейтинг (А.І. Арзамасцев, Н.Н. Беклемішев, Ю.В. Бондарчук,

М.П. Бородицький, О.Й. Гупало, В.А. Заблоцький, В.В. Карпов, В.Н. Нуждін, І.В. Попов, С.С. Романов). Все ж доводиться констатувати, що прямих робіт, в яких розкривається сутність оцінювання та особливості підготовки студентів педагогічних навчальних закладів до контролю навчальних досягнень своїх вихованців відповідно до засад передових технологій ми не знаходимо. Водночас світові тенденції розвитку освітньої практики потребують такої підготовленості. Система оцінювання навчальних досягнень, чинна у вищій школі, не відповідає сучасним вимогам. Тому спільне завдання педагогів в найближчий час розробити адекватну загальноєвропейським принципам систему оцінювання навчального процесу.

Метою цієї статті є обґрунтування системи контролю та оцінювання навчального процесу, яка відповідала б сучасним вимогам та була б здатна до стимулювання самостійної роботи студента та оцінювання якості і повноти засвоєння матеріалу.

Чинна в сучасних українських вищих навчальних закладах чотирибальна система оцінювання обмежує як студента, так і викладача. Ця шкала перестала задовольняти потреби в оцінці навчальних досягнень студентів, оскільки вона гальмує ініціативу кращих вихованців, знижує мотивацію до систематичного та постійного навчання, а суб'єктивізм в оцінці знань за такою шкалою сприяє зниженню активності та інтересу до отримання нового та перетворює навчання на швидке накопичення і забування отриманих знань. Традиційна оцінка сприяє не стільки підвищенню рівня знань, скільки спрямована на зрівняння, зведення до середнього рівня. Втрачається зміст оцінювання, оскільки "задовільно" не пояснює який існує недолік в роботі студента, а "відмінно" не інформує наскільки якісно опанований студентом курс. Педагогам відомо, що одна й та сама оцінка має різні значення навіть у двох студентів. В одного, наприклад, "добре" — ближче до "відмінно", а в іншого — це майже "незадовільно". Така негнучкість норм оцінок створює ситуацію конфліктності, оскільки втрачається об'єктивність оцінювання знань студентів.

Переорієнтація навчального процесу на творчий розвиток особистості — одне з важливих завдань освіти. Але застосування чотирибальної системи оцінювання студентів у вищих навчальних закладах мало стимулює систематичну творчу роботу студента протягом семестру. Слабка відповідальність за результати навчання не сприяє підготовці студента приймати самостійні рішення. Це негативно відображається на становленні майбутнього професіонала, адже зміни на сучасних ринках праці зумовили потребу в підготовці високоосвідчених, професійно обізнаних та конкурентноспроможних фахівців за новими європейськими технологіями навчання [1: 92].

Назріла потреба в цілісній розробці та обґрунтуванні системи контролю та оцінки знань, умінь та навичок студентів, яка б відповідала сучасним вимогам щодо організації навчального процесу. Але перед педагогічною наукою постало завдання не просто вдосконалити перевірку знань, умінь та навичок студентів, а на основі минулого досвіду уникнути непотрібних помилок та пройдених етапів.

У сучасній вищій школі науковці виділяють в системі контролю ряд недоліків, а саме: відрив оцінювання від системи навчання, який виникає в силу відсутності на кожному етапі навчання необхідного механізму періодичного, тематичного, підсумкового та заключного контролю, обмеженість гнучкості норм оцінок відповідно до виявлених знань, умінь та навичок, недостатній стимулюючий момент, репродуктивний характер, суб'єктивність в оцінці знань, умінь та навичок студента, орієнтація оцінювання на результат, а не на сам процес навчання.

Необхідний новий підхід у системі оцінювання навчальних досягнень студентів, який би створював умови для розвитку їх індивідуальних здібностей, активізував їх творчу діяльність, самостійність. Поліпшити якість контролю знань, умінь та навичок вихованців вищих навчальних закладах у нашій країні, вважають науковці, може рейтингова система. Даний підхід вважається перспективним, адже відповідно до вимог Болонської декларації 1999 року ключовою вимогою входження України в єдиний та світовий простір є використання на освітніх теренах України основних ідей Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) [2: 6].

У системі вищої освіти України перетворення повинні бути орієнтовані не тільки на здобуття нових якісних ознак, але й враховувати найкращі традиції національної системи

освіти, збереження якості її стандартів. Стан освіти, як зазначає С.І. Сидоренко, необхідно докорінно переглянути, проаналізувати та порівняти з європейськими стандартами з тією метою, аби визначити напрямки вдосконалення та наближення до європейського та світового освітнього і наукового простору на сучасному етапі розвитку держави. Він зауважує, що реорганізація системи вищої освіти не повинна відокремлюватися від інших сфер суспільства, а розвиватися із ним у гармонійному взаємозв'язку [3: 32].

Окремі вищі навчальні заклади в результаті пошуку кращих технологій перевірки і оцінки успіхів у навчанні зупинили свій погляд на рейтинговій системі оцінювання. Досвід багатьох західних університетів виправдовує застосування рейтингу, як спосіб що значно спрощує процес навчання та робить більш прозорою систему оцінювання знань. Наприклад, таку систему оцінювання наприкінці 50-х років ХХ ст. почали застосовувати у США.

Рейтинг — дослівно з англійської — це оцінка, певна чисельна характеристика якогось якісного поняття. Це певна оціночна шкала, розряд, ранг, певний комплексний показник успішності, своєрідний індекс, клас [4: 48]. У практиці вищої школи рейтинг — це деякий числовий розмір, який виражається, як правило, за багатобальною шкалою успішності та є комплексним показником якості знань студента порівняно з успіхами його товаришів з одного чи декількох предметів протягом певного періоду навчання (модуль, семестр, рік та інше). Сума оцінок, накопичених за певний період навчання, є кількісним показником якості роботи студента. Оцінка — це якісний показник результатів навчання, критерій успіху конкретного студента та порівняльний показник якості успішності групи. Сума рейтингових балів — це кількісна характеристика результатів оцінювання навчальної діяльності студента за підсумками контролю рівня сформованості компетенції.

Рейтинг — це інтегральний показник, який характеризує сукупність якісних параметрів з метою:

- організувати систематичний та об'єктивний контроль рівня навчальних досягнень студента;
- забезпечити ефективне, постійне виконання навчального плану, яке обумовлене положенням робочої програми вузівської дисципліни як складової частини навчально-методичного комплексу;
- стимулювати більш глибоке та мотивоване засвоєння студентами теоретичного матеріалу та придбання практичних навичок при вивченні дисциплін вищої школи;
- активізувати пізнавальну роботу студентів, моделювати рівень для розвитку індивідуальних здібностей.

Ціль рейтингової системи оцінювання — дати більш об'єктивну інтегральну оцінку рівню успішності студента по конкретній дисципліні. Така система оцінювання є якісно новим рівнем організації оцінювання та контролю навчальної діяльності студентів, в основі якої лежить неперервна індивідуальна робота з кожним студентом протягом усього семестру. При відході від традиційних форм контролю та застосуванні рейтингової системи оцінювання різко зростає роль поточного, заключного та підсумкового контролю.

Виділяють декілька типів системи рейтингового контролю роботи студентів:

- всі результати на етапах поточного, проміжного та підсумкового контролю знань оцінюються в балах і сумується від етапу до етапу, створюючи рейтинг студента;
- для розрахунків рейтингів використовується система щотижневих заліків з наступним підведенням підсумків;
- для оцінки успішності студентів застосовується система залікових одиниць. Рейтинг студента визначається результатом множення оцінок за кожний навчальний курс на кількість залікових одиниць.

Застосування рейтингу впливає на інтенсивність, ритмічність, якість навчальної роботи студентів. Рейтингова система оцінювання сприяє підвищенню ролі самостійної роботи над навчальним матеріалом, розширенню можливостей для всебічного розкриття здібностей студентів, розвитку їх творчого мислення, створенню здорової конкуренції в навчальному процесі, збільшенню рівня індивідуалізації навчання та ефективності роботи викладацького складу.

Одне з основних завдань у підготовці майбутніх учителів є формування та розвиток особистості, яка має творчу індивідуальність, високий рівень знань та загальну і професійну

культуру. На це звертається увага у Законі України "Про освіту", Державній національній програмі "Освіта" ("Україна XXI ст."), де вказується на те, що необхідно виводити освіту України на рівень розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних і організаторських завдань. Реформування змісту, форм і методів контролю сприяє підвищенню ефективності навчально-виховного процесу та підготовки фахівців, що вимагає від них більш широкого застосування сучасних технологій.

На сучасному етапі не забезпечується належний рівень готовності майбутніх педагогів до роботи в школі, оскільки основною системою контролю є традиційна система оцінювання. Окремі питання підготовки вчителя за останнє десятиліття в Україні стали дослідженням багатьох вчених (Є.С. Барбіна, С.М. Брус, О.І. Виговська, В.А. Гаманюк, Ю.В. Кирильчук, Г.Д. Мітін, О.М. Пехота, Г.В. Троцько). Проте зміст професійної підготовки майбутніх педагогів щодо ефективного оцінювання навчальних досягнень своїх вихованців не відповідає новим вимогам суспільства до випускників вищих навчальних закладів.

Слід звернути увагу на те, що набуто значний досвід рейтингового контролю знань студентів у вищих навчальних закладах України [4]. Проте при недостатньому розумінні рейтингової системи оцінювання існує небезпека звести її до звичайного контролю і статистичних викладок з обчислення рейтингу. Також при впровадженні рейтингу необхідно особливу увагу приділяти системі передачі знань та змісту методичних засобів для проведення рейтингового контролю знань.

Використання рейтингової системи оцінювання вимагає від викладача більшої підготовленості. Йому необхідно заздалегідь до початку вивчення дисципліни визначити з підходами в оцінюванні, ознайомити студентів з новою системою контролю знань. За різні форми контролю студент має отримувати неоднакову кількість балів відповідно до складності завдання. Тому викладач має вчасно інформувати слухачів про те, яку максимальну та мінімальну кількість балів можна одержати у результаті успішно виконаної роботи. Необхідно вказувати умови, за яких студент набиратиме найбільшу кількість балів, що дає можливість автоматичного виставлення заліку, складання семестрового іспиту тощо. На відміну від традиційної оцінки, рейтинг дає змогу контролювати знання студентів на будь-якому етапі навчального процесу та виражає весь спектр виконаних робіт: лабораторних, практичних, самостійних, контрольних, колоквиумів тощо.

Становлення сучасного демократичного суспільства передбачає формування системи освіти гуманістичного спрямування, яка потребує удосконалення форм і методів оцінювання. З вище викладеного можна зробити висновок, що рейтинговий контроль навчальних досягнень студентів є ефективним засобом як оцінювання знань студентів, так і активізації їх навчальної діяльності. Отже, складність та теоретична нерозробленість проблеми потребує подальших спеціальних досліджень та експериментальної апробації у вищих навчальних закладах України.

Список використаних джерел та літератури

1. Носков В.І., Мірошніченко О.В., Кальянов А.В. Проблеми вищої освіти у контексті європейської інтеграції // Гуманітарні науки. — 2003. — №2. — С. 90-94.
2. Програма проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищому навчальному закладі з III — IV рівнів акредитації // Освіта. — 2004. — 11-18 лютого. — С. 6-7.
3. Сидоренко С.І. Формування Європейської зони вищої освіти // Вища освіта України. — 2004. — №1. — С. 27-35.
4. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. — К.: Либідь, 1998. — 560 с.

"_" _____ 2005 р.

Жуковская А.Л. Необходимость внедрения рейтинга в контексте современного образования.

В статье раскрывается актуальность и необходимость внедрения современной системы оценивания учебных достижений в практику обучения в украинских учебных заведениях в свете требований единого европейского образовательного пространства.

Zhukovskaya A.L. The Necessity of the Introduction of Rating System in the Context of Modern Education

The article deals with topicality and necessity of integration of the modern system of evaluations of scholastic achievements in the practice of education in the context of the requirements of the united European education space.